

ÖĞRETMEN ADAYLARININ MESLEKTEN BEKLENTİLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA EXAMINING THE VIEWS OF PROSPECTIVE TEACHERS ON PROFESSIONAL EXPECTATIONS: A QUALITATIVE STUDY

Didem KOŞAR*

Öz

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının meslekten beklentilerine ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Araştırma nitel veri toplama teknikleri kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma olgu bilim desenindedir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma grubuna gönüllü olarak 29 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının meslek tercihlerinde özgeci, içsel, dışsal ve çıkarıcı sebeplerin rol oynadığını, meslekten beklentileri arasında sosyal, bireysel, göreve ilişkin unsurların yer aldığını göstermektedir. Ayrıca öğretmen adayları bireysel, görevin doğasına, görev yaptıkları okula ve politikalara ilişkin bazı sebeplerin mesleki beklentilerinin gerçekleşmesinde engel teşkil edebileceğini ve okudukları bölümde olmasalardı psikolog, mimarlık, tercümanlık mesleklerini tercih edebileceklerini bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı, Gelecek, Beklenti, Meslek Tercihi.

Abstract

The aim of this research it to reveal out the views of prospective teachers on professional expectations. The study was conducted via qualitative research method. Phenomenological research design was used in the study. 29 volunteer prospective teachers selected by maximum variation sampling and criterion sampling were participated in the study. Semi structured interview form developed by the researcher was the data collection tool of the study. The results indicated that there have been internal, external, altruist and expedient reasons in the choice of the profession and teachers have some social, individual and professional expectations. The prospective teachers indicted that individual, profession's nature and also politics can prevent their expectations from being fulfilled. The other striking result was that if they had chance to alter their departments, they uttered that they would choose psychology, architecture and translator as a profession.

Keywords: Prospective teacher, Future, Expectation, Profession Choice.

1.GİRİŞ

Eğitim kalitesinin artmasında en önemli öğelerden birisi öğretmendir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesinde öğretmenlik ile ilgili olarak "Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır. Yukarıda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yükseköğrenim görmelerinin sağlanması esastır." ifadesi yer almaktadır. Bu maddeye göre öğretmenlerin sahip olması gereken bir takım özellikler bulunmaktadır ve bu doğrultuda öğretmen adayları çağın gerektirdiği bilgi, beceri ve yeterliklerle hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler almak durumundadırlar. Özellikle eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcı düşünme, takım çalışması, dijital okuryazarlık, teknoloji entegrasyonu gibi 21. yüzyıl becerilerine sahip, dördüncü sanayi toplumunun gerektirdiği özelliklere uygun yeteneklerle donatılmış bireyler yetiştirme gerekliliği öğretmenlerin meslek öncesi eğitimlerinin ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri göz önüne alındığında öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri arasında alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi, mevzuat bilgisi olmak üzere mesleki bilgi; eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretme ve öğrenme sürecini yönetme, ölçme ve değerlendirme olmak üzere mesleki beceri, milli, manevi ve evrensel değerler, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve işbirliği, kişisel ve mesleki gelişim olmak üzere tutum ve değerler yeterlik alanları olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile toplumun mimarı, öğrencinin modeli, değişim ve yeniliğin anahtarı, kültürün koruyucusu ve aktarıcısı, eğitim sisteminin önemli ögesi ve daha birçok görev ve niteliği bulunan öğretmenlerin bu görevleri tam olarak yerine getirmeleri, onların hem hizmet öncesinde hem de hizmet içinde iyi yetiştirilmesi gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Aynı zamanda nesiller boyunca toplumsal değerlerin

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, didemkosar@hacettepe.edu.tr

aktarılması, öğretmenliği en saygın meslek grupları arasında tutmaktadır. “Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi” olurum sözü ile de öğretmenliğe yüklenen anlam öğretmenlerin sorumluluklarını daha da artırmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2017).

Türkiye’de öğretmenlik mesleğini tercih etmeye ilişkin çalışmalar incelendiğinde (Bursal ve Buldur, 2016; Çetin, 2012; Çermik, Şahin ve Doğan, 2017; Çevik, Perkmen ve Alkan, 2012; Özbek, 2007; Şahin, 2011; Karamustafaoğlu ve Özmen, 2004; Kılcan, Keçe; Çepni ve Kılınç, 2013) içsel, dışsal ve özgeci olarak çok çeşitli sebepler bulunduğu dikkat çekmektedir. Şahin (2011) yapmış olduğu çalışmada mezuniyet sonrası atanma söz konusu olduğunda mesleki, ekonomik, sağlık, sosyal güvencelerin olmasının öğretmenlik mesleğini tercih etmede öncelikli olduğunu, öğretmenlik mesleğini kişilerin kendilerine uygun görmelerinin, sevmelerinin, öğretmenlik yaparak mutlu olacaklarına inanmalarının ve ebeveynlerinin isteklerinin de diğer nedenler arasında olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde öğretmenlik mesleğini tercihte kişisel tercih ile ilgili faktörlerin, ekonomik ve sosyal faktörlere göre daha etkili olduğu (Özbek, 2007), öğretmenliğin iş garantili bir meslek olarak görüldüğü (Karamustafaoğlu ve Özmen, 2004), girişken, konuşkan ve güler yüzlü olma gibi kişilik özelliklerinin mesleğe uygun olduğu (Çevik, Perkmen ve Alkan, 2012) görülmüştür. Ayrıca mesleği sevme, topluma hizmet etme, öğretmenliğin kutsal olması, çalışma koşullarının rahat oluşu, aile tavsiyesi, tatillerinin fazla oluşu gibi sebeplerin olduğu (Bursal ve Buldur, 2016), öğretmen bir akrabanın olmasının, öğrenim gördükleri bölümün üniversite giriş sınavında tercih sırasının da (Kılcan, Keçe, Çepni ve Kılınç, 2014) tercih sebepleri arasında yer aldığı görülmüştür. Kişilik özellikleri, öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri öğretmen adaylarının hizmet içi eğitimde ve hizmet öncesi eğitimde başarılarını etkilemektedir. Öğretmenlik mesleğini severek seçen öğretmen öğrencilere karşı daha sabırlı davranmakta ve öğrencilerin sınıf ortamında öğrenmelerine daha fazla katkı sağlamakta, öğrencilerin olumlu kişilik geliştirmesine de destek olmaktadır (Çetin, 2012). Mesleğin toplumsal statüsü ve öğretmene verilen değer, öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olarak algılanması ailelerin çocuklarını öğretmenlik mesleğini seçmeleri konusunda desteklemelerine de olanak vermiştir. Nitekim Küresel Öğretmenlik Statü İndeksi (2013) verilerine göre Türkiye öğretmenlik mesleğine verilen saygı açısından ön sıralarda yer almakta, ayrıca aileler de çocuklarının öğretmen olması konusunda destek sağlamaktadırlar.

Mesleki tercihler mesleki beklentileri de etkilemektedir. Kişilerin mesleki beklentilerinin oluşmasında ailelerin, alınan eğitimin, toplum yapısının, bireyin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik çevrenin etkisi bulunmaktadır (Şahin, Zoraloğlu ve Şahin- Fırat, 2011). Meslek seçimi gerçekleşince doğaldır ki o mesleğe ilişkin beklentiler oluşmaya başlamaktadır. Mesleği tanıdıkça bu beklentilerin gerçekleşmesi ile ilgili beklenti düzeyleri de farklılaşmaktadır. Öğrencilik yıllarında oluşan beklentiler ve bu beklentilerin gerçekleşmesine ilişkin tutumlar bireyin özellikle meslekteki ilk yıllarında moralini ve güdülenme düzeyini büyük ölçüde etkilemektedir. Bireyin beklentilerinin gerçekleşmemesinin, moral ve motivasyonlarını düşüreceği, bunun ise, mesleksel başarı ve verimi olumsuz etkileyeceği açıktır (Uras ve Kunt, 2005). Öğretmen adayları da beklentileri karşılandığında mesleki anlamda iş tatmini yaşayacaklar ancak bunun gerçekleşmemesi durumunda tükenmişlik, iş tatminsizliği, verimlilikte düşüş, atalet yaşayabileceklerdir. Beklentiler ile gerçekler arasında yaşanan farklılıklar nedeni ile öğretmen adaylarının mesleki eğitim sürecinde mesleki uygulamalardan uzak, kuramsal bilgilerle donanmış olarak yetişmeleri yerine, mesleğin içinde, kuram ve uygulama bütünlüğü çerçevesinde öğrenciye yaklaşımları, öğrencilerin geldikleri sosyo-ekonomik, kültürel çevreyi, davranış örüntülerini, sınıf etkinliklerini, okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci veli etkileşimini yakından izlemeleri, okul içi istenmeyen davranışları izlemeleri ve değerlendirmeleri beklentilerin oluşturulmasında önemli yer tutmaktadır (Yeşilyurt ve Karakuş, 2011). Yani, toplumun geleceğini kurmada öğretmenlerin etkisi ve geleceği sağlıklı bir biçimde kurma gereksinimi, öğretmenlerin her açıdan iyi yetiştirilmelerini gerekli kılmaktadır. Bunu sağlamanın temel koşullarından biri, öğretmen adaylarının geleceğe ilişkin umutlarını canlı tutmaktan geçmektedir (Şahin, 2011). Bu bağlamda geleceğin nesillerini yetiştirecek olan öğretmen adaylarının beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi, Millî Eğitim Bakanlığı’nun öğretmenlik mesleğine yeni başlamış olan öğretmenlerin beklentilerini karşılayacak politikalar belirlemesi, öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında doyum sağlayabilecekleri eğitim öğretim ve çalışma ortamı hazırlamak eğitim sisteminin ve dolayısıyla öğretmen niteliğinin artırılması açısından oldukça önem kazanmaktadır (Özsarı, 2008). Bu açılarından değerlendirildiğinde araştırma, öğretmen adaylarının meslekten beklentilerinin neler olduğunun belirlenmesi, beklentilerinin gerçekleşmesine engel olabilecek faktörlerin belirlenerek bu engellerin ortadan kaldırılmasına ve verimli bir mesleki süreç yaşanması konusunda iyileştirmeye yönelik atılacak adımların ortaya konmasına sebep olması açısından önem teşkil etmektedir. Böylece bu araştırma ile Millî Eğitim Bakanlığı, okul yönetimleri, eğitim fakülteleri öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşlerini yeniden gözden geçirebilir ve niteliği artırıcı çalışmalara yer verebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının beklentilerinin karşılanacağına ilişkin

motivasyonlarını olumlu yönde geliştirilebilmesi için, ilgililer tarafından yapılacak düzenlemelere kaynaklık edebilecek niteliktedir. Ayrıca, öğretmen adaylarının mesleklerinde daha verimli ve etkili olabilmeleri için, beklentilerinin saptanarak bunların gerçekleşmesine yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın öğretmen adaylarının meslekten beklentilerine ilişkin görüşlerini ailelere, okul müdürlerine, öğretmenlere, politika yapıcılara, üniversite ve fakülte yönetimlerine, ayrıca araştırmacılara öneriler sunmak amacı ile ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır,

1. Öğretmen adaylarının okudukları bölümü tercih etmelerine neden olan faktörler nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının meslekten beklentilerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının meslekten beklentilerinin gerçekleşmesine engel olabilecek sebeplere ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının okudukları bölümden farklı bölüm tercih etme sebeplerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Meslek tercihleri, meslekten beklentiler, beklentilerine engel oluşturabilecek sebepler, farklı bölüm tercih etme şansı olsaydı tercih nedenlerine ilişkin ailelere, okul müdürlerine, öğretmenlere, politika yapıcılara, üniversite ve fakülte yönetimlerine, ayrıca araştırmacılara öneriler sunmak için öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma nitel veri toplama teknikleri kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılmakta, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konması hedeflenmektedir. Olgu bilim deseninin kullanıldığı araştırmalarda veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan veya bu olguyu yansıtabilecek birey veya gruplardır ve olgu bilim araştırmalarında veri toplama araçlarından biri görüşmedir. Olgu bilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim çalışmalarında amaç; bireyin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algularını ve buna yüklediği anlamları ortaya çıkartmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda bu araştırma öğretmen adaylarının mesleki beklentilerini mesleğe ilişkin yükledikleri anlamları da ortaya çıkararak görüşme tekniği ile yürütülmesi nedeniyle olgu bilim desenindedir.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak araştırmaya gönüllü olarak katılan 29 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçimde kullanılan ölçüt, öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasına gitmiş/gitmekte olan son sınıf öğrencileri olmalarıdır. Araştırmaya katılan katılımcıların 18'i kız, 11'i erkek öğrencidir. Yaşları 20 ile 24 arasında değişmektedir. 4'ü Fen Bilgisi, 5'i Sınıf, 3'ü İlköğretim Matematik, 2'si Beden Eğitimi ve Spor, 2'si Tarih, 3'ü Fizik, 4'ü Okul Öncesi, 1'i Sosyal Bilgiler, 1'i Müzik, 2'si Coğrafya ve 2'si de İngiliz Dili Eğitiminde öğrenim görmektedirler. Katılımcıların 27'sinin ailesinde öğretmen bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken ilgili alanyazın ayrıntılı olarak taranmış ve öğretmen adaylarının mesleki tercihleri ve meslekten beklentilerine ilişkin görüşlerini saptamak amacı ile çeşitli maddeler belirlenerek uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman incelemesi sonucunda görüşme formunda yer alan sorular yeniden düzenlenmiş, eksik bulunan maddeler eklenmiş ve maddeler üzerinde düzenlemeler yapıldıktan sonra araştırmanın amacına uygun, anlaşılır ve uygulanabilir olduğu ortaya konmuştur ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri araştırmacı tarafından toplanmış, çalışma grubunu oluşturan bireylerde ölçüt olarak düşünülen kritere uygun olan kişilerle iletişime geçilerek araştırmanın amacı hakkında kısa bilgiler sunmuştur. Katılımcılarla daha önce belirlenen yer ve saatte görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda uyulması gereken bazı etik ilkeler bulunmaktadır (Creswell, 2007). Bu bağlamda katılımcılara araştırma bulguları raporlanırken isimlerinin gizleneceği ve kendilerine araştırma sonuçları hakkında bilgilendirme yapılabileceği belirtilmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 30 ile 45 dakika arasında sürmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde olası veri kaybını önlemek amacı ile görüşme formunda yer alan

soruların cevaplarının sadece araştırmacı tarafından dinleneceği belirtilerek katılımcıların onayı alınmış ve ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Ses kayıt cihazının yanı sıra olası herhangi bir teknik arıza durumuna veri kaybı yaşamamak amacı ile not tutma tekniği de kullanılarak görüşmeler esnasında katılımcıların cevaplarının bir kısmı not alınmıştır. Kayıt altına alınan veriler ses dosyası şeklinde bilgisayara aktarılarak araştırmacı tarafından dinlenmiş ve katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin tamamı Word dosyası şeklinde bilgisayar ortamında yazılmıştır. Ses kayıtları ve bilgisayar dökümleri bir uzmana verilerek verilerin bilgisayar ortamına doğru bir biçimde aktarılıp aktarılmadığı kontrol edilmiş ve verilerin doğruluğu konusunda onay alınmıştır. Aktarılan verilerle kodlamalar yapılmış; kodlar bir araya getirilerek, araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak betimsel ve içerik analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak araştırmacı araştırma verilerini en uygun ortamda en detaylı şekilde toplamak ve analiz etmek üzere hareket etmiştir (Kılınç, Koşar, Er ve Koşar, 2017).

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde, görüşme formunda yer alan sorular dikkate alınarak katılımcıların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilme amacı ile yer yer doğrudan alıntılar verilerek betimsel analiz tekniği kullanılmıştır (Türnüklü, 2000). Verilerin sunumunda, alıntı seçimi için çarpıcılık (farklı görüş), açıklayıcılık (temaya uygunluk), çeşitlilik ve uç örnekler ölçütleri dikkate alınmıştır (Ünver, Talu-Bümen ve Başbay, 2010).

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak için kullanılan en önemli iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda araştırmada iç geçerlik, uzman incelemesi, katılımcı teyidi, bulguların doğrudan alıntılarla verilmesi, veri toplama aracının ve bulguların ilgili alanyazınla tutarlılığı ile sağlanmaya çalışılmıştır (Yurdakul, 2008). Dış geçerlik, araştırmada hangi yöntemin kullanıldığı, araştırma yöntemine uygun hangi desenin kullanıldığı ile ilgili bilgiler verilerek gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarının verilerle tutarlılığına ilişkin tutarlılık incelemesiyle iç güvenirlik, veri toplama sürecinin ve analizinin ayrıntılı betimlenmesi yoluyla da dış güvenirlik sağlanmıştır. Yapılan analiz sonucu elde edilen kodlar ve oluşturulan temaların etkili bir biçimde organize edilip edilmediğinin incelenmesi için oluşturulan kodlar ve temalar iki uzmanın görüşüne sunulmuş ve gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Hem araştırmacının hem de diğer uzmanların belirlediği tema ve kategoriler için "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)X100 şeklinde önerdiği güvenirlik formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama sonucuna kodlayıcılar arasındaki uyuma oranı birinci soru için .93, ikinci soru için .91, üçüncü soru için .88, dördüncü soru için .85 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının .70'in üzerinde çıkması, bu çalışma için güvenilir kabul edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Bulguların sunumu sırasında doğrudan alıntılarının aktarılmasında öğreten adayları için kodlama yapılmış ve öğreten adayları Ö1, Ö2, Ö3,...şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada belirlenen sorulara ilişkin görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının mesleği tercih etme sebeplerine ilişkin görüşleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Mesleği Tercih Nedenlerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n
İçsel	Çocukları sevme	20
	Kişiliğe uygunluk	14
	İstek	5
	Yaşam boyu öğrenme	2
	Liderlik	1
Özgeci	Topluma hizmet	20
	Toplumsal statü	14
	Kutsal meslek	7
Dışsal	Model alma	24
	Puan	10
	Aile	6
	Staj	5
Çıkarıcı	Devlet güvencesi	12

Kadınlara uygunluk	8
Özel sektörde iş imkânı	7

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların mesleği tercih nedenlerine ilişkin görüşlerinin içsel, özgeci, dışsal ve çıkarıcı kategorilerinde değerlendirdikleri görülmüştür. İçsel kategorisinde çocukları sevme ($n=20$), kişiliğe uygunluk ($n=14$), istek ($n=5$), yaşam boyu öğrenme ($n=2$) ve liderlik ($n=1$), özgeci kategorisinde topluma hizmet ($n=20$), toplumsal statü ($n=14$), kutsal meslek ($n=7$), dışsal kategorisinde model alma ($n=24$), puan ($n=10$), aile ($n=6$) ve staj ($n=5$), çıkarıcı kategorisinde ise devlet güvencesi ($n=12$), kadınlara uygunluk ($n=8$) ve özel sektörde iş imkânı ($n=7$) ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

"Bu mesleği seçme sebepim bir şeyler öğrenmenin ve öğretmenin bir insan üzerinde etki, fikir, davranış oluşturmanın çok büyük bir öneme sahip olduğunu ve ileride kendini gerçekleştirebilen, düşünen, sorgulayan bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini düşünmem. Aynı zamanda okul hayatımdaki iyi ve kötü öğretmenlerin bu mesleği seçmeme katkı sağlamasıdır." (Ö1)

"Öğretmenlik her ne kadar zor gibi görünen bir meslek olsa da- ki zorlukları vardır-onca öğrencinin hayatında önemli bir konumda olmak onları güzel bir şekilde etkileyebilmek ve yıllar sonra öğrencilerini hem maddi hem manevi güzel yerlerde görebilmek ve mutlu olabilmek seçme nedenimdir." (Ö2)

"Yaşam boyu öğrenmeyi seviyorum. Çocuklarla iletişim kurmayı ve öğretmeyi seviyorum. Ama şu an yüksek lisans yapmayı düşünüyorum. Çünkü eğitime daha fazla katkıda bulunmak ve diğer ülkelerden fikirler alarak eğitimi daha fazla geliştirmek istiyorum." (Ö3)

"Bu bölüme isteyerek gelmedim. Öğretmenlik lise dönemimde benim kesinlikle yapamam dediğim bir meslekti. Biraz ailemin biraz da puanımın etkisiyle bu bölümü seçtim. Şimdi 4. sınıftayım, staja gidiyorum ve kesinlikle öğretmenlik bana göre bir meslekmış diyorum." (Ö4)

"Bu bölümü çok da kendi isteğimle seçmedim. İlk sene çok hazırlanamamıştım, istediğim bölüm ve okul gelmedi. Ailem tekrar hazırlanmamı desteklemedi. Öğretmenlik mesleğine de sıcak bakıyorlardı bu şekilde seçmiş oldum." (Ö5)

"Bu mesleği neden seçtim; ilkokulda öğretmenlerimiz bizlere mesleklerimizi sorduklarında ben hep öğretmen olmayı istediğimi söylerdim. Teyzem öğretmendi ve ben çok küçük yaşta beri teyzem gibi olmayı hayal etmişti. Güdülenmemi teyzem sağladı." (Ö6)

"Ben çocukluğumdan beri öğretmen olmak istemişimdir. Çocukluk hayalimdi aslında. Biraz klişe gelecek ama geçekten o küçük yüreklerin hayatını olumlu yönde etkilemek istiyorum. Eğer bu dünyaya geldiysem insanın bir hayat amacı olması lazım. Ben öğrencilerim için fedakârlık yapıp bir kişinin dahi olsun hayatını değiştirip onu belki de özgür olduğunu hissettirmek istiyorum. Bunları yazarken bile o kadar içim huzur doluyor ki gerçekleştirsem ne kadar mutlu bir insan olurum bilmiyorum." (Ö10)

"Öğretmenlik daha önce düşündüğüm bir meslek değildi. Tesadüfen geldi. Ama iyi ki de geldi. En kutsal meslek olduğu için yapmaktan gurur duyacağım." (Ö12)

"Ders anlatmayı, öğrencilerle vakit geçirmeyi, onlarla hem ders işleyip hem de eğlenceli etkinlikler yapmayı istiyorum ve bundan dolayı mutlu oluyorum. Öğrencilerle bireysel olarak ilgilenmek, varsa sorunlarını çözmek, ihtiyaçlarını karşılamak, ilgi alanlarına yönlendirmek hem beni hem de onları motive edeceğini düşünüyorum." (Ö13)

"Birçok derste öğretmenler beni görevlendirirdi. Sınıfa ders anlatırdım. Sürekli sınıf başkanı seçilirdim. Yani bir toplulukta görevlendirilmek, önemsenmek, saygın olmak benim için önemliydi. Bu yüzden öğretmenlik isteğimin küçüklükten beri olduğunu söyleyebilirim." (Ö14)

"Bölümü, öğretmen bir aile dostumuzla birlikte seçtik. Seçerken çok bilinçli ya da öğretmen olmaya çok istekli değildim. 4. Sınıfa gelene kadar çok istediğim bir dönem olmadı. Fakat staja başladığımda her şey değişti. İlk kez öğretmenliğe çok yakın hissettim. İnsanların saygı duyduğu bir mesleği ben güzel bir şekilde yaparsam mutlu olurum." (Ö16)

"Babam öğretmendi. Onun öğretmenlik yaptığı okulda öğrencilik hayatıma başlamıştım. Babam olduğundan değil de babamın öğretmen olması bana çok büyük bir şey geliyordu. Karne doldurması ödevleri kontrol etmesi konuşmalar hazırlaması hep hayranlık duyduğum şeylerdir. Bunun yanında tabi çocukları aşırı seven bir yapım var. Hem öğretmenlik mesleğine bir sempati vardı hem de çocukları seven bir yapım o yüzden bu bölümü seçtim ve bu meslekte çalışmak istiyorum." (Ö22)

"Öğretmenlik çok kutsal bir meslek gerçekten. Ben bir kişiyim ama atandığımda belki 3 sınıfım olacak. 25 kişiden 75 kişi yapar. Benim öğrettiklerimle 75 kişi 75 iyi yerde olabilir. Belki doktor mühendis olamadım ama bilinçli, farkındalığı olan, kültürlü, bencil olmayan dürüst bireyler olmalarına katkı sağlayabilirim. Toplumun, dünyanın iyi insanlara ihtiyacı var." (Ö23)

“Öğretmenliğin bana uygun bir meslek olduğunu düşünüyorum. İnsanlarla iletişim içinde olabileceğim bir meslek. İnsanların hayatlarına dokunabilecek olmak, onların gelişiminde etkili olmak beni mutlu ediyor.” (Ö28)
“Eğer mezun olunca KPSS’de başarılı olup atanabilirsem, kendimi hayatı kurtulmuş gibi hissederim, garanti meslek sahibi olurum. Devlet güvencesi çok önemli benim için.” (Ö29)

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının meslekten beklentilerine ilişkin görüşleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Meslekten Beklentilerine İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n
Ekonomik Beklentiler	Düzenli maaş	16
	Geçim sağlama	13
Sosyal Beklentiler	Toplumsal statü	18
	İnsan ilişkileri	16
	Sosyal tesisler	12
	Eş seçimi	6
Göreve İlişkin Beklentiler	Yönetici tutumu	20
	Sınıf yönetimi	19
	Meslektaş işbirliği	17
	Çalışma ortamı	15
	Mesleki emniyet	11
	Mesleki gelişim	9
Bireysel Beklentiler	Mutlu olmak	18
	Sağlık güvencesi	14
	Aileyi mutlu etmek	12
	Lisansüstü eğitim	5
Olumsuz Beklentiler	Psikolojik deformasyon	20
	Atama şekli	15
	Maaş	13
	Toplumsal statü	10
	Norm Fazlalığı	8

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların ekonomik, sosyal, göreve ilişkin, bireysel ve olumsuz beklentiler kategorilerinde görüş bildikleri görülmüştür. Ekonomik beklentiler kategorisinde düzenli maaş (n=16) ve geçim sağlama (n=13), sosyal beklentiler kategorisinde toplumsal statü (n=18), insan ilişkileri (n=16), sosyal tesisler (n=12) ve eş seçimi (n=6), göreve ilişkin beklentiler kategorisinde yönetici tutumu (n=20), sınıf yönetimi (n=19), meslektaş işbirliği (n=17), çalışma ortamı (n=15), mesleki emniyet (n=11), mesleki gelişim (n=9), bireysel beklentiler kategorisinde mutlu olmak (n=18), sağlık güvencesi (n=14), aileyi mutlu etmek (n=12), lisansüstü eğitim (n=5), olumsuz beklentiler kategorisinde psikolojik deformasyon (n=20), atama şekli (n=15), maaş (n=13), toplumsal statü (n=10) ve norm fazlalığı (n=8) ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

“Zengin öğrenme ortamları oluşturabileceğim, destekleneceğim bir alanda öğretmenlik yapmak öğrencilerimin farklı düşüncelerini sağlayarak toplumda küçük de olsa farklılıklar yaratmaya çalışmak ve okullarda öğretmenler yüzünden öğrencilerin sistem içinde kayıplarını önlemeye çalışacağım bir öğretmen olabilmek benim beklentilerim arasında.” (Ö1)

“Öğretmenlik toplumda kutsal bir meslek olarak algılanıyor. Toplumsal statüsü yüksek bir meslek ama aynı zamanda devlet güvencesi de var umarım atanırım, kendimi garantili bir meslekte çalışırken düşünmek çok rahatlatıcı. Bir de elbette sosyal tesislerden yararlanma hakkı da var, öğretmenevleri gibi.” (Ö2)

“Belki de kendim gibi aynı meslekten bir eş seçerim, geçinip gideriz.” (Ö3)

“Beklentim tamamen her anlamda kendini yetiştirmiş bireylerin toplumda yer edinebilmesi. Meslekte neler yapabileceğimi görmek istiyorum ve kendimi kanıtlamak. Gerçekten yeteneklerimi gösterebileceğim bir okul olmasını istiyorum.” (Ö7)

“İnsanların ihtiyaçlarını rahat bir şekilde karşılayabildiği, biraz da ihtiyaç fazlasının iyi olacağını düşünüyorum. Kurum için ilişkilerin iyi olması, psikolojik ve sosyolojik açıdan kendimizi geliştirebileceğimiz bir ortam olmasını diliyorum.” (Ö9)

“Okul, çevre, veli ve öğrenciler tarafından saygı görmeyi bekliyorum.” (Ö11)

“Toplumun yaşam standartlarının biraz üzerinde olmak beni mutlu eder. Ama en çok öğrencilerime bir şey katmak beni mutlu eder. Mesleğimi yaparken de beraber iyi vakit geçirebileceğim iş arkadaşlarımın ve yöneticilerimizin olmasını dilerim.” (Ö13)

“Ailem öğretmen olmam konusunda beni çok destekledi, annem özellikle, hep öğretmen olmam için bana telkinde bulundu. Hep bak dedi, bir bayan için ne kadar önemli, okuluna gider gelirsin, dersini anlattırısın, atandı mı bir

de devlete sağlık güvencen de var üstelik tatillerin de var, her ay maaşın da yatar diye beni hep motive etti, ben de sözünü dinledim; şimdi en büyük dileğim onları mutlu etmek.” (Ö14)

“Kendimi ve ailemi geçindirebilecek bunun dışında biraz da sosyal olabileceğim şartlar olsa ne iyi olur. Öğrencilerim ve çevremden iyi tepkiler alabiliyorsam ne mutlu bana.” (Ö17)

“Mesleğimle ilgili atamaları artırırsınlar. Fen bilimleri öğretmen adayı olduğum için ders kapsamında öğrencilerime deney yaptırmak ve göstermek için laboratuvar ortamı ve malzemelerinin olmasını isterim.” (Ö18)

“Mesleğimin ekonomik getirisinin fazla olmadığını ve iş imkânının kısıtlı olduğunun bilincinde olarak mesleği tercih ettim. Öğrencilerimin öğrenmeye istekli olmalarını, okullardaki koşulları iyileştirmek için destek olunmasını bekliyorum. Kişisel olarak da meslekte kendimi geliştirmek istiyorum ve iyi bir öğretmen olarak anılmak, öğrencilere faydalı olmak istiyorum.” (Ö21)

“Birlikte görev yapacağım öğretmen ve idari kadronun iyi olmasını isterim. Daha fazla yükselmek, daha fazla kendimi geliştirebileceğim bir ortam olmasını isterim.” (Ö22)

“Norm fazlası olmak da çok mümkün, ablam öğretmen ondan biliyorum; norm fazlası okulunda, o yüzden hep başka okulları geziyor, ders veriyor.” (Ö24)

“Öğretmenlik mesleğinden beklentim kendi hayallerime doğru adım atarken beni mesleki olarak geliştirmesi ve bana güzel tecrübeler kazandırmasıdır.” (Ö27)

“Tabi ki belli bir ekonomik beklentim var. İnsanların asgari ücretle ev geçindirdiğini dikkate alırsak öyle çok bir beklenti değil de sadece kendi ayaklarının üzerinde tutacak bir ekonomik beklentim var.” (Ö29)

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının meslekten beklentilerinin gerçekleşmesine engel olabilecek sebeplere ilişkin görüşleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Meslekten Beklentilerinin Gerçekleşmesine Engel Olabilecek Faktörlere İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n
Bireysel sebepler	Gerçeklik şoku	12
	Üniversitede alınan eğitim	8
Okula ilişkin sebepler	Okulun çevresi	12
	Okulun fiziki koşulları	11
	Yönetici tutumu	10
	Meslektaş Dayanışması	9
	Sosyalleşme taktikleri	8
Görevin doğasına ilişkin sebepler	Meslek-Birey uyumu	14
Politikalar	Atama şekli	19
	Stratejik planlar	13

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların meslekten beklentilerine engel olabilecek faktörlere ilişkin bireysel, okulla ilgili, görevin doğası ile ilgili ve politikalar kategorilerinde görüş bildirmişlerdir. Bireysel sebepler kategorisinde gerçeklik şoku ($n=12$) ve üniversitede alınan eğitim ($n=8$), okula ilişkin sebepler kategorisinde okulun çevresi ($n=12$), okulun fiziki koşulları ($n=11$), yönetici tutumu ($n=10$), meslektaş dayanışması ($n=9$), sosyalleşme taktikleri ($n=8$), görevin doğasına ilişkin sebepler kategorilerinde meslek-birey uyumu ($n=14$), politikalar kategorisinde atama şekli ($n=19$), stratejik planlar ($n=13$) ifadeleri öne çıkan kodlar arasında yer almaktadır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

“Okulun koşulları, okul yönetimi, fiziki durumu, imkân yetersizliği. Ben öğrencilerimle çeşitli etkinlikler yapmak isterim ama bulunduğum yerde ihtiyaç duyduğum malzemelerin olmaması kötü olur.” (Ö1)

“Üniversitede aldığım eğitimde eksiklikler varsa doğal olarak sınıftaki hâkimiyetle ve eğitimde sıkıntılar oluşacaktır. Atanamamak pek tabi en öncelikli engel maalesef.” (Ö2)

“En büyük faktör atanamamak. Bu bende korku büyüyor. Çünkü günümüzde arkadaşlarımız, öğretmenlerimiz atama sıkıntısı yaşıyorlar. Bunları duydukça da kendimde atanamamaktan korkuyorum. Yıllarca evde atama bekleyen ama atanamayan öğretmen olmak istemiyorum. Son zamanlarda KPSS’den yüksek not almanın pek işe yaramadığını da duydum bu beni daha da çok üzdü. Hep hayalim bir köy okulunda öğretmenlik yapmak.” (Ö10).

“Okulun bulunduğu çevre; o bölgede yaşayan insanların çoğu eğitime gerekli önemi vermiyorsa çocukları için gerekli şartları sağlayamıyorlarsa bu da eğitimi engeller.” (Ö11)

“Eğitimin ülkemizde en donanımlı sistem olması gerekirken sürekli değişiyor, hem öğretmenler hem de öğrenciler ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Olabildiğinde en iyi öğretmen olmalı ve öğrencilerimizi her türlü sisteme uyum sağlatmalıyız.” (Ö12)

“Üniversiteyi bitirip atanmak, bir yere yerleşmek günümüzde zor gözüküyor. Herhangi bir okula yerleştikten sonra okulun olanaklarının yetersizliği, eğitim planlamasının işler olmaması da etkileyebilir.” (Ö17)

"Üniversitede alınan eğitimin etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü düzgün bir eğitim almamışsa ne yapması gerektiğini, nasıl davranması gerektiğini bilemeyebilir." (Ö20)

"Öncelikle okulun bulunduğu çevrenin çok etkili olacağını düşünüyorum. Çevrenin sosyal, ekonomik ve coğrafi şartları eğitime olan bakış açısı ve öğrenme isteğini çok fazla etkilemektedir. Ancak hedeflerimi gerçekleştirmemi tamamen engelleyemeyeceğini düşünüyorum." (Ö21)

"Öncelikle o dönemki psikolojik durumum. Her şeyden önce kendimi hazır hissetmem lazım. Öncelikle üniversitede alınan eğitim aşırı derecede önemli. Mesleğe başlama süreci yıpratıcı, gereken bir süreç ve olumlu sonuçlanacağı garantisi de yok." (Ö22)

"Mesleğimin öğretmenlik olmasından, öğretmene, eğitime verilen önem, ayrılan bütçe, okulun benim yöntem yani deney yapma, çocukları yaparak yaşayarak öğrenmelerini isterken bana sağladığı imkân bunlara engel olabilir. Fen her zaman soyut kalan bir şey olduğu için çocuklara zor geliyor. Laboratuvar eksikliği, materyal eksikliği engel olabilir. Tabii bunları yaşamam üstesinden gelmem mesleğe yerleşme sürecimi de etkileyebilir. Ama öğretmen olmak yılmamak, vazgeçmemek demek." (Ö25)

"Okulumun idarecileri ve öğretmenleri sebep olabilir. Okuldaki idareci ve öğretmenler okulun ikliminin soğuk ya da kapalı olmasına sebep olur bu da içindeki tüm isteği ve heyecanı söndürür." (Ö29)

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının okudukları bölümden farklı bölüm tercih etme sebeplerine ilişkin görüşleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Farklı Bölüm Tercih Etmeye İlişkin Görüşleri

Kategoriler	Kodlar	n
Mühendislik Fakültesi	Yazılım mühendisliği	4
	Uçak mühendisliği	2
Güzel Sanatlar Fakültesi	Resim	6
Veteriner Fakültesi	Veteriner	2
Eğitim Fakültesi	Öğretmen	4
Edebiyat Fakültesi	Psikoloji	5
Yabancı Diller	Tercüman	1
MYO	Aşçılık	3

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların mühendislik, güzel sanatlar, veterinerlik, eğitim, edebiyat fakültesi, yabancı diller yüksekokulu ve meslek yüksekokulu kategorilerinde görüş bildirdikleri görülmüştür. Mühendislik fakültesi kategorisinde yazılım (n=4) ve uçak mühendisliği (n=2), güzel sanatlar fakültesinde resim (n=6), veterinerlik fakültesinde veteriner (n=2), eğitim fakültesinde öğretmenlik (n=4), edebiyat fakültesinde psikoloji (n=5), yabancı diller kategorisinde tercüman (n=1), MYO kategorisinde ise aşçılık (n=3) ifadeleri öne çıkan kodlardandır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

"Güzel sanatlar resim alanında okuyorum olmak isterdim. İnsanların sevdiğikleri işi yapmaları gerektiğini düşünüyorum." (Ö1)

"Be uçak mühendisliği bölümünde okumak isterdim. Çünkü havacılık çocukluktan beri ilgimi çeken bir bölüm olmuştur. Kendimi o meslekte gerçekten mutlu hissedeceğimi düşünüyorum." (Ö2)

"Yine eğitimle ilgili bir bölümde okumak isterdim. İnsanlarla iletişim halinde olup daha çok şey öğrenmek ve öğretmek isterim." (Ö3)

"Mimarlık ya da inşaat mühendisliği okumak isterdim. Resime ve üç boyutlu düşünmeye karşı ilgim ve yeteneğim var." (Ö4)

"Mimarlık düşünürdüm. Çünkü çizim yapmayı severim." (Ö6)

"Belki veteriner olmak isterdim. Hayvanlara yardım etmenin büyük iyilik olduğunu düşünüyorum. Çünkü tamamen çaresizler. Onlara yardım etmek isterdim." (Ö7)

"Yazılım mühendisliği, uzay mühendisliği veya bilişim alanında herhangi bir meslek. Bilim ve teknoloji ilgimi çekiyor. Şu an bile yapmaya devam ettiğim programlar var. İleride meslek olarak yapmayı düşünüyorum." (Ö9)

"Diyetisyen olmak isterdim. Çünkü insanlarla iletişim halinde olup onlara yardım edeceğim bir meslek." (Ö11)

"Pilot olmak isterdim. Havada vakit geçirmek ve yeryüzüne yukarıdan bakmak beni mutlu ediyor." (Ö13)

"Bu bölümde olmasaydım yine toplumla iç içe olabileceğim bir mesleği tercih ederdim. Ama sanmıyorum. Ben öğretmen olmak için yaratılmışım. İnşallah donanımlı ve faydalı bir öğretmen olurum. Bunun için de fazla kadro açılır da atanırım." (Ö14).

"Psikoloji. İnsanların sorunlarını çözmek onlara yardım etmek isterdim." (Ö15)

"Eğer öğretmenlik mesleğini seçmeseydim inşaat mühendisliği okumak isterdim. İş alanları geniş, çevremde bu konuyla ilgilenen kişi sayısı fazla olduğu için." (Ö17)

"Öğretmenlik mesleğini tercih etmemiş olsaydım, tercüman olmak isterdim. Çünkü yabancı dillere yetenekli olduğumu düşünüyorum. Tercüman olursam mutlu olurum. Kendimi çok fazla geliştirme imkânı bulurdum." (Ö21)

"Psikoloji bölümünde okumak isterdim. Çok isterdim hatta. Ama yanlış terciler, yönlendirmeler. Aşırı bir ilgim var. Hala da öyle. Çok sorgulayan bir yapım var. Neden bu durumda? Niye böyle olmuş? Acaba ne yaşamış? Bilişaltında ne yatıyor? Gibi soruları çok fazla sorarım." (Ö22)

"Öğretmen olmasaydım aşçı olmak isterdim. Yemek yapmayı insanlara arzu ettikleri tatları yapmayı seviyorum. Bir noktada benziyorlar. Öğretmenlikte minik beyinleri elimden geldiğince kaliteli ve doğru bir bilgi ile doyurmaya çalışacağım." (Ö24)

"Psikolog olmak isterdim, bana daha uygun." (Ö25)

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının mesleki tercihleri ve meslekten beklentilerine ilişkin görüşlerini ailelere, okul müdürlerine, öğretmenlere, politika yapıcılara, üniversite ve fakülte yönetimlerine, ayrıca araştırmacılara öneriler sunmak amacı ile belirlemeyi hedefleyen bu çalışma sonucunda öğretmen adaylarının meslek tercihi nedenlerine ilişkin olarak içsel, özgeci, dışsal ve çıkarıcı sebepler bildirdikleri, meslekten beklentileri arasında ekonomik, sosyal, göreve ilişkin, bireysel beklentilerin yanı sıra olumsuz beklentiler de dile getirdikleri, meslekten beklentilerine bireysel, okula ilişkin, görevin doğasına ilişkin ve politikaların engel olabileceğini bildirdikleri görülmüştür. Öğretmen adayları farklı bölüm tercihleri arasında ise mühendislik, güzel sanatlar, veteriner, eğitim, edebiyat, yabancı diller ve Meslek Yüksek Okulu bölümlerini tercih edebileceklerini bildirmişlerdir.

Öğretmen adayları, öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleri arasında çocukları sevmeye, kişiliğe uygunluk, istek, yaşam boyu öğrenme ve liderlik olmak üzere içsel, topluma hizmet, toplumsal statü, kutsal meslek olmak üzere özgeci, model alma, puan, aile, staj olmak üzere dışsal, devlet güvencesi, kadınlara uygunluk, özel sektörde iş imkânı olmak üzere çıkarıcı başlıklarında görüş bildirmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Özbek'in (2007) yapmış olduğu araştırma bulgusu ile örtüşmektedir. Özbek çalışmasında öğretmenlik mesleğini tercih nedenleri arasında kişisel, sosyal ve ekonomik sebepler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda Özbek araştırmasında öğretmenlik mesleğinin kutsal bir meslek olarak algılandığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bu bulgusu Çevik, Perkmen ve Alkan'ın (2012) yapmış olduğu araştırma bulgusu ile de benzerlik göstermektedir. Çevik, Perkmen ve Alkan çalışmalarında öğretmeni model almanın, kişilik özelliklerinin, öğretmenlik mesleğini sevmenin, öğrencilere sevgi ve şefkatle yaklaşmanın öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri arasında yer aldığını ortaya koymuştur. Araştırmanın bu sonucu, Buldur ve Bulsal'ın (2015) öğretmenlik mesleğini tercih etmede özgeci, içsel ve dışsal sebeplerin önemli olduğu sonucu ile benzerlik göstermektedir. Araştırmada ortaya çıkan bu sonuç ayrıca Kılcan, Keçe, Çepni ve Kılınç'ın (2014) araştırma bulguları ile kısmen benzerlik göstermektedir. Kılcan vd. de yaptıkları araştırma sonucunda öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri arasında kişiliğe uygun olması açısından içsel, topluma hizmet etme ve refahına katkıda bulunma isteği ile özgeci sebepler ortaya koymuşlardır. Araştırma ayrıca Şahin, Zoraloğlu ve Şahin-Fırat'ın (2011) araştırma sonuçları ile benzerlikler göstermektedir. Çalışmada okunulan bölümü seçme nedenleri arasında sırasıyla okudukları alanı sevmeye, mezun olunca iş bulma kolaylığı ve alanın toplumdaki saygınlığı yer almaktadır. Özsarı'nın (2008) yapmış olduğu çalışmanın sonuçları da araştırmanın bu bulgusu ile örtüşmektedir. Özsarı'nın araştırmasında da öğretmen adaylarının mesleği tercih nedenleri, sosyal ve ekonomik yönden güvenceli bir meslek olduğu için, öğrencilerle zaman geçirmekten hoşlandığı için, küçüklüğünden beri idealinin öğretmenlik olması, öğretmenlik istemediği halde üniversiteye giriş puanı için en uygun mesleğin öğretmenlik olması, ailesi veya öğretmenlerinin öğretmen olmasını isteme bulunmaktadır. Şahin'in (2011) yapmış olduğu araştırma sonucunda da mesleki tercih arasında üniversiteye giriş puanı, mesleği isteyerek ve severek seçme sonucu bu araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleri arasında devlet güvencesi olması, garanti meslek olarak ağılanması Hofstede'in (1980) kültürlerarası çözümlemesi bağlamında açıklanabilir. Hofstede'in kültürlerarası karşılaştırma çalışmasında Türkiye'nin belirsizlikten kaçınma düzeyinin yüksek olarak ortaya konması toplumun risk almaktan kaçınması bağlamında göze çarpmaktadır; bu doğrultuda toplum üyelerinin kendilerini ekonomik, sosyal, sağlık açısından güvencede hissedecekleri mesleklere yönelmesi dikkate değerdir. Türkiye'de çalışma yaşamı ve mesleklerin itibarına ilişkin yapılan bir çalışma (Türkiye Sosyo-Ekonomik Statü Endeksi Projesi, 2014-2016) ile Türkiye'de 32 ilde 2500 kişi ile yapılan anketlere dayanarak gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen neticeler çerçevesinde mesleklerin itibar sıralaması elde edilmiştir. Araştırmaya katılan deneklerin iyi bir işte en fazla aradıkları ilk

üç özellik sırasıyla iyi bir ücret, iş garantisi ve iş güvenliğidir. Mesleki itibar sıralamasında öğretmenlik mesleği dördüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca Küresel Öğretmen Statüsü İndeksi (2013) incelendiğinde Çin, Kuzey Kore, Türkiye Mısır ve Yunanistan'ın diğer Avrupa ve Anglo Saxon ülkelerinde olduğundan öğretmenlik mesleğine daha fazla saygı duyulduğu belirlenmiştir. Ayrıca aynı indekse göre Türkiye'de aileler öğretmen olma konusunda çocuklarını cesaretlendiren ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır. Bu açılardan değerlendirildiğinde meslek tercihleri arasında toplumsal statünün önemli olduğu söylenebilir.

Öğretmen adayları meslekten beklentilerine ilişkin görüşleri arasında düzenli maaş ve geçim sağlama açısından ekonomik beklentiler, toplumsal statü, insan ilişkileri, sosyal tesisler ve eş seçimi açısından sosyal beklentiler, yönetici tutumu, sınıf yönetimi, meslektaş işbirliği, çalışma ortamı, mesleki emniyet, mesleki gelişim açısından göreve ilişkin, mutlu olmak, sağlık güvencesi, aileyi mutlu etmek, lisansüstü eğitim açısından bireysel beklentiler içinde olduklarını bildirmişlerdir. Ancak öğretmen adayları aynı zamanda psikolojik deformasyon yaşama, atanma şekli, maaş, toplumsal statü, norm fazlalığı gibi konularda olumsuz beklentiler içinde olduklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Özsarı'nın (2008) yapmış olduğu araştırma bulgusu ile kısmen örtüşmektedir. Özsarı'nın çalışmasında öğretmen adaylarının meslekten beklentilerinin oldukça yüksek olduğu ortaya konmuş; bu beklentiler arasında sosyal, ekonomik, mesleki gelişim beklentileri yüksekken yasal düzenlemelerle ilgili beklentiler orta düzeydedir.

Öğretmen adayları meslekten beklentilerinin gerçekleşmesine engel olabilecek faktörler arasında gerçeklik şoku ve üniversitede alınan eğitim açısından bireysel, okulun çevresi, okulun fiziki koşulları, yönetici tutumu, meslektaş dayanışması, sosyalleşme taktikleri açısından okula ilişkin, meslek-birey uyumu açısından görevin doğasına ilişkin, atama şekli ve stratejik planlar açısından politikalar başlıklarında görüş bildirmişlerdir. Araştırmada ortaya konan bu sonuç Özsarı'nın (2008) yapmış olduğu araştırma sonuçları ile kısmen tutarlık göstermektedir. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili sahip oldukları beklentilerin karşılanacağına yüksek düzeyde inanmamaktadırlar. Sadece sosyal beklentilerin karşılanmasını orta düzeyde umarlarken, ekonomik, mesleki gelişim ve yasal-yönetimsel düzenlemelerle ilgili beklentilerinin karşılanmasını düşük ya da daha alt seviyelerde ummaktadırlar. Araştırmanın bu bulgusu ayrıca Yeşilyurt ve Karakuş'un (2011) yapmış oldukları araştırma bulgusu ile de kısmen benzerlik göstermektedir. Bu araştırma sonucunda aday öğretmenlerin büyük bir kısmının göreve başlamadan önce meslekten beklentileri ile göreve başladıktan sonra karşılaştıkları durumlar arasında farkların olduğunu belirttikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının mezun olunca atanmak için KPSS'ye girme zorunlulukları, sözleşmeli öğretmenlik uygulaması, atandıkları il/ilçede olanakların kısıtlı olması, barınma, güvenlik, sosyal yaşam açısından çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaları, mesleğe başladıktan sonra mesleğin kendilerine uygun olmadığını fark etmeleri mesleğe ilişkin beklentilerinin gerçekleşmesinden engel teşkil edebilir.

Öğretmen adayları, farklı bir bölüm tercihlerinde yazılım ve uçak mühendisliği, resim, veterinerlik, farklı bir branşta öğretmenlik, psikoloji, tercüman, açılılık bölümlerini dile getirmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Şahin, Zoraloğlu ve Şahin-Fırat'ın (2011) araştırma bulgusu ile kısmen benzerlik göstermektedir. Şahin, Zoraloğlu ve Şahin-Fırat çalışmalarında öğrencilerin %15,7'sinin okudukları bölümü değiştirmek istediğini bunun nedenleri arasında %28,12'si okudukları alanın yeteneklerine uygun olmamasını, %26,39'u mezun olunca iş bulma kolaylığı olduğunu dile getirmişlerdir. Bu açılardan ele alındığında araştırmada öğretmen adayları mimarlık, resim, mühendislik gibi farklı bölümleri kendilerine ve hayat felsefelerine daha yakın olduğu, mezun olduktan sonra iş açısından daha avantajlı olabileceklerini düşündükleri için seçebileceklerini dile getirmişlerdir.

Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmen adayları sayısı ile istihdam edilecek öğretmen sayısı arasında denge gözetilerek yapılacak uzun vadeli eğitim planlarının öğretmen adaylarının atanma kaygılarını azaltma konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra sadece üniversiteye giriş puanı yettiği için eğitim fakültelerine gelen ve asıl amacı öğretmenlik yapmak ya da isteyerek severek bölüme yerleşmeyen öğrencilerin kontenjanları gerçekten bu mesleği isteyerek bilerek ve severek tercih eden öğrencilerin önünde engeldir; bu bağlamda meslek tercihlerinden önceki eğitim kademelerinde öğrencilerin yeteneklerinin farkına varılarak doğru bir yönlendirme ile başarılı olabilecekleri bölümlerde okumaları için çalışılmalı, etkili bir yöneltme yapılarak kişilerin var olan potansiyelleri açığa çıkarılmalıdır. Öğretmenlerin mesleklerine başladıktan sonra beklentilerinin karşılanamadığı durumlarla karşılaştıklarında yaşadıkları gerçeklik şoku onları mesleklerini severek ve isteyerek yapma konusunda sıkıntıya sokmakta, mesleğe ilk başladıkları hevesle devam ettirme konusunda atalet yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu yüzden öğretmen adaylarının meslekten beklentilerinin belirlenmesi ve bu bağlamda politika yapımcıların karar sürecinde bu beklentileri, beklentilerin karşılanma veya karşılanmama nedenlerini saptama konusunda çalışmalar yapmaları için Milli Eğitim Bakanlığı, okul yönetimleri, eğitim fakülteleri arasında daha etkileşimsel işbirliği oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Buldur, Serkan ve Bursal, Murat. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin etki düzeyleri ve mesleki geleceğine yönelik beklentileri. *NEF-EFMED*, 9(1), 81-107.
- Bursal, Murat ve Buldur, Serkan. (2016). İlköğretim öğretmen adaylarının meslek tercih nedenleri ve geleceğine yönelik beklentileri: Karşılaştırmalı bir analiz. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 351-376.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çermik, Hülya, Şahin, Abdurrahman ve Doğan, Birsen (2017). Sınıf öğretmen adaylarının meslek tercih algıları: Değişimin boylamsal çözümlemesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 643-658.
- Çetin, Barış. (2012). İlköğretim öğretmen adaylarının profillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 596-610.
- Çevik, Deniz Beste, Perkmen, Serkan ve Alkan, Mahir. (2012). Müzik öğretmeni adaylarının mesleklerinden beklentileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 41-45.
- Dolton, Peter, Marcenaro-Gutierrez, Oscar, Pota, Vikas, Boxser, Marc, & Pajpani, Ash. (2013). *Global teacher status index*. London: Varkey GEMS Foundation.
- Hofstede, Geert. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. USA: Sage.
- Karamustafaoğlu, Orhan ve Özmen, Haluk. (2004). Toplumumuzda ve öğretmen adayları arasında öğretmenlik mesleğine verilen değer üzerine bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), 35-49.
- Kılcan, Bahadır, Keçe, Murat, Çepni, Osman ve Kılınç, A. Çağatay. (2014). Prospective teachers' reasons for choosing teaching as a profession. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 22(1), 69-80.
- Kılınç, Ali. Çağatay, Koşar, Serkan, Er, Emre ve Koşar, Didem. (2017). Okul yöneticiliği görevinden öğretmenliğe dönüş: yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri, *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10 (3), 53-73.
- MEB, (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Miles, B. Mathew & Huberman, A. Michael. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. USA: SAGE.
- Özbek, Ramazan. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde kişisel, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkililik derecesine ilişkin algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 145-159.
- Özsarı, İsmail. (2008). *Eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin KPSS merkezi sınavı odaklı gelecek kaygıları ve mesleki beklentileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, İdris. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceğine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1167-1184
- Şahin, İdris; Zoraloğlu, Yunus Remzi ve Şahin-Fırat, Necla. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 429-452.
- Türkiye Sosyo-Ekonomik Statü Endeksi Projesi (2014-2016). *Türkiye mesleki itibar skalası*. <http://turkeyses.net/?s=mesleki+itibar> adresinden alınmıştır.
- Türnüklü, Abbas. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559.
- Uras, Meral ve Kunt, Muammer. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinden beklentileri ve beklentilerinin karşılanmasını umma düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19, 71-83.
- Ünver, Gülsen, Bümen, Nilay. Talu ve Başbay, Makbule. (2010). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans derslerine öğretim elemanı bakışı: Ege Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 155(35), 63-77.
- Yeşilyurt, Etem ve Karakuş, Mehmet (2011). Öğretmenlerin adaylık sürecinde karşılaştıkları problemler. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 261-293.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yurdakul, Bünyamin. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal bilişsel bağlamda bilgiyi oluşturmaya katkısı. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 39-67.